

ΑΕΡΟΛΙΘΟΙ

7

«Καί ἐν τούτοις κύριε θετικῆ, οὐδὲν θετικὸν μᾶς εἶ-
πεσ περὶ Ρωμαίων» μού σφουρίζει τὸ εἶδος τῆς Ἀνησυχίας.
Νὰ μὴ ἡσυχάζω εἰς τὸν αἰῶνα ἐν δὲν εἶπω κατὶ, ἔστω
καὶ πολὺ πολὺ εἰδικόν. Δύο χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα.
Βεβαίως ἡ πολιτικὴ διασφορά, ἡ στρατιωτικὴ μας ἀνυ-
παρξία. τὸ ἀσύγκριτον τῶν Τουρκικῶν καὶ Ἑλληνικῶν δυ-
νάμεων, εἶναι οἱ παράγοντες τοῦ 1897.

Ἀλλὰ τί ἔχαι εἶπες ὅταν ἀκούσης, ὅτι ἑκατὸν στρατιω-
ται μας λιποτακτοῦντες ἐξηττωκαύοντες μίαν χαρρυγὴν
ἀνα τὸ ἑλληνικὸν στρατοπέδον Φαρσάλων ὑπὲρ τῆς λαμ-
πρῆς αὐτῆς, ἴδεις; ὅτι ἕνας λόγος μας πετᾷ τὰ καπέλλα
τοῦ ἀπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἐχθροῦ εἰς
Δομοκὸν καὶ μετ' ὀλίγας ὥρας πετᾷ τὰ ὄπλα του καὶ
φεύγει; ὅτι ἕνας σταυραστὴς τῆς Ἑθνικῆς Ἑταιρείας ζη-
τεῖ μόνον διακοσίους ἄνδρας διὰ νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους
ἀπὸ τῆς Φαρσαλίας, τὰ ὅποια κατέλαβον πολέμῳσαντες μὲ
πολλὰς χιλιάδας ἑλλήνων. καὶ ὅτι γύρω οἱ ἴδιοι οἱ νικη-
μένοι τὸν ἀνίστανται μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα, χονδρικῶς πι-
στεύσαντες εἰς τὰ λόγια του καὶ μὴ διστάσαντες νὰ σκε-
φθοῦν ἂν πρέπει, νὰ τὸ σκάσουν καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τῶν
ἀπέναντι Τούρκων διότι ἀρρήστην νὰ προσέλθουν εἰς μάχην;
ὅτι ὁ ὑποτακόμενος, καίτοι ἀπὸ τὰ σύνορα ἐκινδύνευα νὰ
φθίσῃ εἰς Καραπενήτι μετὰ τοῦ λόγου μου, ἐν τούτοις
ἐκυστάρη τὴν γροθιά μου λέγων, ὅτι δὲν ἐνίκησεν:

Ἀλλὰ εἰς τὰ ἀνέκδοτα.

Ἡ μάχη τοῦ Δομοκοῦ ἐκκίνησε. Οἱ Τούρκοι ἔκαμον
λυσσώδη τετράωρον ἐπίθεσιν εἰς Ἀγρόγιαννην. Αἱ τραίραι
ὡς χάλαζα, δύο πυροβολοῦνται ἀνεστάντων τὸν κόσμον
πληθύνοντες.

Καὶ ὅμως κάποιος ἀπὸ πίσω ἀπὸ μιά πέτρα ζητεῖ
νὰ ἀνέλθῃ τὴν πίκα του, ἀπὸ ὃ ἀνελθὼς ἐβρίξε καμμία
τουφεκία κατὰ τῶν τουρκικῶν πυροβόλων (χιλιάδες μέ-
τρα μακρὰν).

Ἐνας ἄλλος μετὰ τὴν ἀναμπομπόλα φάγει τὰ
εὔρη μίαν κουβέρταν καλὴν τῆς ἰδικῆς του διὰ τὸ
βοῦδον, καὶ ἕνας τρίτος ἐθαλεντῆς ποῦ ἐκίνησε ἀπὸ τὴν
Ρωμανίαν, ἀφίγει ἐπιφώνημα λύπης διὰ τοὺς μακδύες ποῦ
ἔχαι μείνουν ἀδέσποτοι εἰς τὸ πεδὶον τῆς μάχης!

Αἱ ἐχθρικοὶ ἐπιθέσεις χυλάρουν τὸ Ἑλληνικὸν πῦρ,
χευόμενα τὰ ἀπὸ πάνω μας τριτοῦρον περίτρομα μέτα
εἰς τὰς σφαίρας. Ἐξαίρτης ἕνας λαγὸς ἀρῆνει τὴν τρύπα
του καὶ πλανᾷται ἀπελπίς μετὰ τῶν ἀντιμαχομένων.
Γενικὴ συμῆξις καὶ βοή ἀνὰ τὸ Ἑλληνικόν. Οἱ Τούρκοι
προχωροῦν πολὺ.

Κρίσιμος ὥρα διὰ τὰ ὄπλα μας. τὴν τύχην ἐνὸς κρῖ-
τους, τὴν τύχην αὐτοῦ τοῦ ἐπισημοῦς τομαρίου μας
κατὰ τοῦ ὁποῖου ὄρμον ἤδη μὲ σημαίας οἱ ἰκέτῳδες...

Ἐξαίρτης βλέπω ἕνα ἐξ ἡμῶν γεμίζει, σκοπεύει καὶ
εἰσφέρει κατὰ τοῦ... λαγοῦ ὃ ἀνελθὼς!

Περὶ τὸν νὰ προσθέσω ὅτι ἐνίκησεν εἰς ἐκεῖνο τὸ
μέρος, ὅπως καὶ εἰς ὅλον τὸν πόλεμον.

Τὸ ἄλλο ἀνέκδοτον ἐρχεται μὲ ἑκατὸν ἀερόλιθον.

Ὁ ἀδελφισμὸς τῶν Ταρταρινῶν πρὸς τὰ Ἀθήνα.

Ἐν Νέξ-Πόλε. Σὲ χαιρετῶ

CONSTANS

ΕΝΘΥΜΗΣΙ

Ὅχι, δὲν εἶσαι ἡ ζωντανὴ ποῦ ἀγνάντισα ἕνα δαίλι,
—Ὁ μάτια μάρμελα καὶ σελὶ δόξανθα μαλλιά—
Μὲ μιάς ἀγίτης μὴνῃμα τὰ κόκκιν τὸ χεῖλη
Καὶ τὰ σημάδια ποῦ ἀφίχαν τὰ ἐρωτικὰ φίλια.

Ὅχι, δὲν εἶσαι ἡ νεκρὴ, ἡ λευκοφάρα, ὠϊμένα,
Ποῦ μίαν αὐγὴν ἀντίκρυσσας στὸ δρόμο τὸ μικρὸ
Καὶ γύρω ἡ λευκὴ ζωτικὴ μετὰ τὰ κλαριά ἀπλωμένα,
Στὸ ἡλιοφῶς τὸ πένθιμο λουστμένης τὸ νεκρὸ.

Εἶσαι γιὰ μένα ἡ ἐνθύμησις καὶ τὸ νεκρὸ ποῦ τώρα
Μ' ἀλυσσοδέσνει, ἀλλοίμονο, μὲ τὴ γρηῃ Ζωή.
Στὸν κῆπο, τῶν νέων Ἀπρίληδων λήμπουν τὰ ὠραῖα ὄωρα
Καὶ νέο μέλισσι χαίρεται μ' ἐρωτικὴ βουή.

Τριστάνος

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ»

(Μερικαὶ ἐξηγήσεις τοῦ κ. Παύλου Νιρβάνου)

Φίλτατε Νουμά

Εἶδα μὲ κάποιαν ἐκπληξίν εἰς τὴν προχθεσινὴν
σου ἀλληλογραφίαν τὰ ὅσα σχετικὰ γράφεις δι' ἐμὲ
ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γλωσσικοῦ μου ἀρθρου εἰς τὰ «Πα-
ναθηναία». Δὲν εἶμαι ἀρκετὰ ἐνθουσιάζων ἀπὸ τὰ
φιλολογικὰ πειράγματα, αἰσθάνομαι ὅμως τὴν ὑπο-
χρέωσιν καὶ τὸ καθῆκον νὰ διαλέω πᾶντα τὰς πα-
ρεξηγήσεις, ποῦ πικροκαλοῦν τὰ γράφόμενά μου, ὅσα
κις ἐννιέται αἱ παρεξηγήσεις αὐταὶ δὲν μὲ φαί-
νονται σκοπιμοί, σφαιρικοὶ ἢ ἀνεπιβεβαιώσιμοι, ἀλλ'
ἀπορροῦν εἴτε ἀπὸ σφάλμα πρὸς τοῦ ἀναγνώ-
στου εἴτε ἀπὸ πιθανὴν ἀσάφειαν ἰδικήν μου, ὅπως
ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι συμβαίνει εἰς τὴν περι-
στασιν αὐτήν. Εἰδικῶς διὰ τὸ ζήτημα αὐτό, τὸ πε-
ρίφημον γλωσσικὸν ζήτημα, τοῦ ὁποῖου ἡ φιλολο-
γικὴ δικογραφία ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσοτέρας πα-
ρεξηγήσεις ἢ ἐξηγήσεις, αἰσθάνομαι πλέον ἐπι-
τακτικὴν τὴν ὑποχρέωσιν διὰ τὴν ὁποίαν σοῦ ὡμί-
λησα.

Καὶ ἐξηγῶμαι σύντομα καὶ καθαρά:

1) Καμμίαν πρὸς δὲν εἶχα νὰ κιλλήσω ἐτι-
κέ τ τ ε ς εἰς τοὺς λογοτέχνους πῦ μού ἔκαμαν τὴν
τιμὴν νὰ μὲ βοηθῶσιν εἰς τὴν ἐρευνάν μου. Οὔτε
ὁ τόπος οὔτε ἡ στιγμή ἦτο ἡ κατάλληλος. Τὴν
γνώμην μου διὰ τὸν καθένα ὑπάρχει ἄλλος τόπος
καὶ ἄλλη περίπτωσις νὰ τὴν ἐκθέσω καὶ νὰ τὴν
δικαιολογήσω, ἂν παρουσιασθῇ ἀνάγκη. Ἐπειδὴ
ὅμως τὸ ἀρθρον μου ἐκεῖνο δὲν ἀπαιτεῖτο μόνον
πρὸς τοὺς στενοὺς φιλολογικοὺς κύκλους, οἱ ὁποῖοι
εἰμφορεῖ νὰ ἦναι ἐπίσης καλὰ πληροφορημένοι ὅσον
ἐγὼ καὶ νὰ ἔχουν τὴν ἰδικήν τους γνώμην διὰ τὰ
πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, ἐθιώρησα ἀνάγκην σχε-
τικὴν πρὸς τὴν εὐσίαν τῆς ἐρεῦνης μου, νὰ πα-

ρουσιάζω μὲ ὀλίγας ξηρὰς λέξεις τὸν καθένα ἀπὸ
τοὺς συγγραφεῖς, «πληροφορῶν ἀπλῶς τὸ κοινὸν
περὶ τοῦ εἶδους τῶν δημιουργικῶν τῶν ἐργῶν».
πρᾶγμα ποῦ ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ἀνηθῇ ὑπὲρ ὅτι
εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν ἐξομολογήσεων ποῦ καθεὶς
μᾶς δίδει. Διότι ἐννοεῖς ὑποθέτω, ὅτι ἕνα ἕνας δη-
μοδιογράφος ἢ ἕνας ἱστορικός ἢ ἕνας ποιητὴς ἢ
ἕνας διηγηματογράφος εἶνε ἱκανοποιημένος ἢ ὄχι
αἰσθητικῶς ἀπὸ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον γλωσσικὸν
τρόπον, τὸ πρᾶγμα ἔχει γενικῶς διαφορετικὴν ση-
μασίαν διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς γνώμης τοῦ καθενὸς
καὶ διὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ συντελεστοῦ μὲ τὸν ὁποῖον
πρέπει νὰ πολλαπλασιασθῇ κάθε γνώμη, διὰ νὰ
μεταχειρισθῇ οὕτως εἰπεῖν τὴν μέθοδον τῶν σχο-
λειακῶν ζουμολογῶν, εἰς τὴν ἐξαγωγήν τῶν γενι-
κῶν ἀποτελεσμάτων. Καὶ πρακτικώτερον ἢ αἰσθητικῶς
ἐνὸς ἱστορικοῦ ἢ ἐνὸς ἐπιστήμονος ἀποφασιστικῶς
εἰμφορεῖ νὰ ἔχῃ δι' ἐμὲ ὅσον ἀφορᾷ τὴν αἰσθητικὴν
τῆς γλώσσας τὴν ἰδίαν σημασίαν μετὰ τὴν γνώμην
τοῦ διηγηματογράφου ἢ τοῦ δημοσιογράφου, οὔτε ἡ
αἰσθητικὴ ἐνὸς ποιητοῦ ποῦ κολλυμβᾷ εἰς τὰ οἶχῃ
καὶ ἀκύνειντα νερά μᾶς λήμναι, μετὰ τὴν αἰσθησιν
τοῦ ποιητοῦ ποῦ παλεύει μετὰ τὰ ἄγρια κύματα ἐνὸς
ὠκεανοῦ, ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης. Προκει-
ται πάντα, ἐννοεῖται—διὰ νὰ μὴν ἔχωμεν νέας
παρεξηγήσεις—διὰ τὴν ἰδικήν μας μετέωρον καὶ ἀό-
ριστον ἀκόμη γλωσσικὴν κατάστασιν καὶ αἱ παρο-
μωώσεις μου ἔχουν ἐντελὲς ἐγγώριον σημασίαν, το-
πικὴν καὶ χρονικὴν. Διὰ τὰ ἔθνη ὅπου ἡ γλώσσα
ἐφασκεν εἰς ἕνα μονισμὸν τελεωτικόν, δὲν εἰμφορεῖ
κἂν νὰ γίνεταί λόγος διὰ παρόμοια ζητήματα.
Ἀπλῶς λοιπὸν ἠθέλησα οὐχὶ νὰ κολλήσω ἐτικέ τ τ ε ς,
ἀλλ' ἡ νὰ δώσω ἀναγκαίαν πληροφορίαν. Δὲν
ἐξέφρασα γνώμην ἰστορικῆς ἐκτιμήσεως παρὰ διὰ
τοῦ συγγραφεῖς ἐκείνους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους μὲ χω-
ρίζουν γλωσσικαὶ ἀντιλήψεις καὶ τῶν ὁποίων ἀντι-
κ' ὡς ἀρχὰς καὶ μεθόδους γλωσσικὰς, ἠθελε ταί-
τοχρόνος νὰ φανερώσω τὴν ὑπόληψιν, ποῦ τρέφω
πρὸς τὴν γενικὴν τῶν ἀξίαν, τὴν εἰλικρινείαν καὶ
τὰς εὐγενεῖς τῶν προσπαθειῶν. Διότι δὲν εἶμαι ἐγώ
βέβαια ποῦ νὰ ὀνομάσω ἡλίθιον τὸν Ὑψάριον καὶ
ἀγράμματον τὸν Παλάιν. Διὰ τοὺς ἄλλους δὲν ἐδω-
κα παρὰ ξηρὰς καὶ ὑδετέρας πληροφορίας. Ἐκαμ-
ἐξαίρτης διὰ τὸν Κονδυλάκην, ἀκριβῶς, διότι ἠθέ-
λησα νὰ ὑπομνήσω τὸ διηγηματικὸν ἔργον τοῦ συγ-
γραφέως τοῦ «Πατούχα» καὶ τοῦ «Ὅταν ἦμουν δά-
σκαλος», τὸν ὁποῖον οἱ περισσύτεροι γνωρίζουν μόνον
ὡς Ἀ κ τ ἡ μ ο ν α καὶ ὡς Δ ι α β ἄ τ η ν τῶν
ἀπαρμιζῶν χρόν γραφημάτων τοῦ «Εμπερὸς».

**

2) Ὅσον ἀποδέλπει τὴν ἰδικήν σου ἀτομικὴν
γνώμην, μετὰ τὴν ὁποίαν ἐτίμησες τὴν ἐρευναν τῶν
«Παναθηναίων», ὅ,τι ἐσημεῖωσα εἰς τὸ ἀρθρον μου
εἶναι ἐντελὲς καὶ σχολαστικῶς σοδαρόν. Δὲν ἔπαρ-
χει καμμία αἰτία εἰρωνείας, καμμία ἀπόπειρα χωρι-
τολογίας, τὴν ὁποίαν ἴσως ἀπὸ μίαν ὠρισμένην διευ-
κυνσιν τοῦ πνεύματός σου ἐξήγησες νὰ ἀνεύρη.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

2

ΑΛΕΞ. ΠΑΝΤΑΖΗ

ΜΑΛΛΙΑΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΛΛΙΑΡΟΙ

Γιὰ σκέψου ἕνας νέος, τελειόφοιτος τῆς Φιλολογίας,
νὰ παραγνωρίζῃ τῆς γλώσσας μας τὰ κάλλη, καθὼς θῆ-
λεγε κάποιος μακαρίτης, καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ ἀγλῶσαν χυ-
δαίν, ἐναγχοῖς (μωρὲ μίλα καλὰ) ἐκφυσῶσαν ἐκ τῶν κεφα-
λῶν τινων, κενὰ καὶ ἀπόρροφα βουλευομένων, πεπατη-
μένην, ἀνώμαλον καὶ ἀκατάρτιστον, μὴ οὔσαν, πολλοῦ γε
καὶ δεῖ, κοινὴν παρ' ἡμῶν διάλεκτον».

Ἐλεγε λοιπὸν ὁ γέρος, ἔλεγε καὶ ὁ νέος. Ἐλεγε ὁ
νέος τις ἀλήθειες ποῦχουν ἀραδιασμένες σ' ἄρθρα τῶν,
καὶ στὰ βιβλία τῶν, ἕνα παρὰ ἐπιστήμονες, ρωμιοὶ καὶ
ξένοι, ἔλεγε καὶ ὁ γέρος τὰ σοφὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀτι-
κοναρκωμένων μεγαλοδασκάλων, καθὼς τοὺς λέει ὁ Φι-

λῆτας. Καὶ πῶς τὰ νομίζετε τὰ σοφὰ καὶ ἀκαταμάχητα
ἐπιχειρήματα τῶν δασκάλων; Αὐτῇ, φίλοι μου, στὸ πα-
ραμικρὸ φύσημα τῆς Ἀλήθειας καὶ τῆς Ἐπιστήμης πέ-
φτουν.

σφριάζονται, συντρίβονται σὰ νὰ ἦταν γυαλένια.

Παλαμᾶ.

Ὅλοι τοὺς τὰ ἴδια λένε, μὰ τὰ ἴδια ἀπαράλλαχτα.
Κι ἂ δὲ μούλεγε ὁ φίλος μου, πῶς ὁ γέρος ποῦ συζητοῦσε
κοντά μας, εἶπαν καὶ αὐτὸς δάσκαλος θὰ τὸ καταλάβαινα
πολὺ εὐκόλα, ἀπὸ τὰ λόγια του, καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο ποῦ
μιλοῦσε. Θὰ τὸν καταλάβαινα ἀπὸ τὸ πείσμα του καὶ ἀπὸ
τὴν ἀδιασυστά, καὶ θὰ τοῦλεγα, χωρὶς νὰ φοβθῶ μή-
πως λαθέψω «ὅλοι οἱ δασκάλοι δὲ διαβάζουν, δὲ βλέπουν
τὸ σωστὸ—καὶ μιλοῦν, καὶ πεισματίζονται» λοιπὸν καὶ
σύ, βέβαια, δάσκαλος θάσαι.» Καθὼς ποῦ εἶπε τοῦ Ντάντε
στὸ Καθαρτήριο, ἡ ψυχὴ τοῦ Marco τοῦ Lombardo:

Lo mondo è cieco, e tu vien ben da lui

ἔτσι μπορούσα νὰ τοῦ εἰπῶ καὶ γώ. «οἱ δασκάλοι εἶναι
στραβοί, καὶ σύ, βέβαια, δάσκαλος θάσαι.» Δὲν τοῦ εἶπα
ὅμως τίποτε, γιατί δὲν ἔπρεπε. Κ' ἔκαμα πολὺ καλὰ.

Ἡ συζήτησις τοῦ γέρου μὲ τὸ νέο εἶχε κοπῇ πιά, καὶ
ὁ φίλος μου μού πρότεινε νὰ γυρίσουμε μετὰ τὴν Ἀθήνα.
Εἶγες βραδύτατοι κιόλας.

Σηκωθήκαμε μὲ τὸ φίλο μου, καὶ ξεκινήσαμε σιγὰ
σιγὰ, γιὰ νὰ πᾶμε στὸ ξενοδοχεῖο μας. Ὁ περίπατος μᾶς

εἶχε ἀνοίξει τὴν ὄρεξιν· περνούσαμε καὶ οἱ δύο.

—Πῶς σοῦ φάνηκε ἡ συζήτησις; μού κίνει στὸ δρόμο
ὁ φίλος μου

—Ἐβρω καὶ γώ, τοῦ λέω ὅπως τοῦ φάνηκε καὶ σένα.
Ἡ συζήτησις βέβαια πῆγε στὰ χαμένα καὶ ὁ γέρος δὲν πι-
στεύω νάλλαξε γνώμη. Μονο ποῦ ἔβαλε πολὺ κακὴ ἰδέα
γιὰ τὸ νέο μας.

—Βέβαια, λέει γελῶντας ὁ φίλος μου. Θὰ τὸν ἔγραψε
στοῦ διαβόλου τὸ κατάστιχο. Νὰ ἴδῃς ποῦ θὰ τὸν πῆρε
γιὰ τρελλό, σὰν κ' ἐκεῖνον ποῦ «ἀλάτι πᾶσι στὴν ἀλικίᾳ,
καὶ φρύγανα στὸ λόγος». Καὶ τί ἀνάγκη εἶχε ὁ σοφὸς δά-
κ, πρῶτον Καθηγητὴς ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ νέου φοιτητῆ;
Αὐτὸς τὰ ἤξερε ὅλα.

—Ἐ, τί νὰ πῆς, φίλε μου, τοῦ λέω ἔτσι εἶν' ὁ
κόσμος.

Κι ὅσο πηγαίναμε, ἔφερνα στὸ νοῦ μου ἐκεῖνα ποῦπε
ὁ νέος μὲ τὸ Φωτιᾶδην καὶ γιὰ τὸν «Ταχυδρόμον». Μὲ τὰ
λόγια τοῦ νέου, ξανάφερνα στὸ νοῦ μου τὸ φοβερὸ ἀγῶνα
τοῦ Φωτιᾶδην μὲ τὸν «Ταχυδρόμον», τὸ ρεζιλέμα τοῦ δασκα-
λισμοῦ ἀπὸ τῆς θετικῆς καὶ πραγματικώτατες ἰδέας, ποῦ σκορ-
πίστηκαν μέσ' στὴν Πόλιν ἀπὸ τὸ Φωτιᾶδην, μὲ τόση εὐ-
ναμνη, γιὰ τόσο θάρος.

(*Ἐχει συνέχεια*)

Συνοψίζων εἰς τὸ ἄρθρον μου ἐκεῖνο τὰς ἐντυπώσεις μου ἀπὸ μίαν ψυχολογικὴν ἐρευναν, δὲν εἶχα καμμίαν διδάσκειν οὐμορισμοῦ ἀκαίρου ἢ χαριτολογίας ἀναρμόδιου. Εἶπα—στηριζόμενος εἰς τὴν ἐξομολόγησίν σου—ὅτι εἶσαι εὐτυχὴς, κατορθώνων νὰ ἱκανοποιεῖσαι αἰσθητικῶς ἀπὸ τὴν παρούσαν κατάστασιν τῆς γλώσσης, ὅπως τὴν μεταχειρίζεσαι καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ τρόπου γ' τοῦ ὁποίου μὴ λονότι συνηγορῶ ἐκ πεποιθήσεως, βλέπω ὅμως ἀκόμη ὅλην τὴν ἀκαταστάσιν καὶ τὴν ἀναρχίαν. Τὴν εὐτυχίαν αὐτὴν τὴν ἀνερευνῶμαι, τὸ ἐπαναλαμβάνω, διὰ τοὺς ἀπογόνους μας. Ἐὰν ἡ καλαισθησία σου σοῦ δίδει ἓνα ἱκανοποιητικὸν modus vivendi ἀπὸ τώρα, αὐτὸ εἶνε εἰς τὸ ἐνεργητικὸν σου. Ἡ ἡμῶν μορὸς νὰ δὲ εἰρωνευθῇ. Ἀλλὰ τε εἰς τὸ ἴδιον ἄρθρον μου (ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδικήν σου ἐπιστολήν καὶ κάποιαν ἄλλην) σημειῶνω ὅτι ἂν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἔσω καὶ ἔνας κατορθώνοντες νὰ συμβιβάζουν ἀρμονικῶς τὸν προφορικὸν μὲ τὸν γραπτὸν τοὺς λόγον εἰς τὸν τρόπον γ' (τὴν ἐλευθερίαν μικτὴν) αὐτὸ καὶ μόνον ἀποτελεῖ τὴν ἰσχυροτέραν ἀπ' ὅσων τοῦ γλωσσικοῦ αὐτοῦ τρόπου. Ἀλλὰ θὰ εἴθανε μόνον νὰ φανερώσῃ τὴν καλὴν μου πίστιν καὶ τὴν ἐλλείψιν κάθε ἀποπειρας χαριτολογίας, εἰς βάρος σου, τὸ ὅτι τὴν πλήρη αὐτὴν ἱκανοποίησίν σου προσπαθῶ ὁ ἴδιος νὰ δικαιολογήσω ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐξηγῶν αὐτὴν ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους τῶν δημιουργικῶν σου ἔργων. τὸ ὅποιον ἀκριβῶς δὲν δὲ φέρει εἰς προσδοκίαν πρὸς ὅλας τὰς γλωσσικὰς ἀνάγκας καὶ τοὺς τριβόλους, πρὸς τοὺς ὁποίους προσδίδονται καὶ αἰματώνονται οἱ περισσώτεροι τεχνίται τῶν ἄλλων εἰδῶν τοῦ λόγου. Ποῦ βλέπεις εἰς ὅλα αὐτὰ τὴν χαριτολογίαν ἢ τὸ σκῆμα;

Δὲν ἤθελον νὰ κάμω τὴν ἀπίστευσίν μου εἰς τὸν «Νουμᾶ». Ποτὲ δὲν ἀισθάνομαι τὴν ἀνάγκην αὐτὴν. Ἦθελον νὰ λίσσω μίαν παρεξήγησιν. Καὶ αὐτὸ τὸ θεωρῶ ὑποχρέωσίν, μίαν ὑποχρέωσιν τιμῆς, ἀξιοπρεπείας, ἐπαγγελματικῆς ἠθικῆς.

Εἰς ἓνα ζήτημα τὸ ὁποῖον τόσον μᾶς συγκινεῖ καὶ μᾶς ἐνδιαφέρει ὅλος, καὶ παρεξήγησις οὐκ ἦτο ἀμάχημα. Δὲν ἤλθαμε νὰ παίζωμεν καὶ νὰ εἰρωνευθῶμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. οὔτε τὸ γλωσσικὸν μας ζήτημα εἰμπορεῖ νὰ γίνεταί ἀφορμὴ εὐθύμων ἁρθρῶν καὶ οὐμοριστικῶν πινακίδων. Ὀλιγώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλον οὐ εἶμαι ἐγὼ ποῦ θὰ δώσω τὴν τροπὴν αὐτὴν εἰς μίαν συζήτησιν ἢ ὁποία ἀρκετὰ ἐξενεῖται τὸ ἔθνος ἔως τώρα καὶ ἀρκετὰ τὸ διήρπεν. Καὶ αὐτὸ ἦθελα τὸ δηλώσω ὡς πᾶς διὰ παντός διὰ τοῦ «Νουμᾶ». Μὲ τὸν «Νουμᾶν» μὲ συνδέει ἓνας κοινὸς ἄγων κατὰ τοῦ σχολαστικοῦ πνεύματος. Ἐὰν τὸ σχολαστικὸν αὐτὸ πνεῦμα, ἐκτὸς τοῦ ἀρχαϊκοῦ δασκουλίσμου, τὸ παρουσιάζει δι' ἐμὲ καὶ μερικοὺς ἄλλους καὶ ἡ μετὰ τοῦ γλωσσικοῦ τρόπου γ', ὅπως τὸν διεικλύσας εἰς τὰ «Παναθηναῖα», μὴ μετὰ τοῦ τὴν ὁποῖαν ἐκτραυνοδόγησε μὲ τὰ ἀ-

λησμόντα ἐκεῖνα ἄρθρα τοῦ εἰς τὸ «Περιοδικὸν μας» ὁ μακαρὶ καὶ Καμπύσης, — ἡ λατρεία τῆς μνήμης τοῦ ὁποίου μὲ ἐνώνει μὲ τὸν «Νουμᾶν» — ἴσως νὰ ἦνε σφάλμα ἰδικόν μου. Ὁ ἄγων τοῦ «Νουμᾶ» καὶ μὲ τὸν τελευταῖον τοῦ ἡδὺν ἀκόμη εἶνε πάντα δι' ἐμὲ εὐγενὴς καὶ συμπαθητικὸς. Ὁ δευτέρως σχολαστικισμὸς δὲν παρουσιάζει τοῦλάχιστον τοὺς ἀποκτηνωτικὸς κινδύνους τοῦ πρώτου. Ἐὰν δὲν ἔχη τὴν δύναμιν καὶ τὰ φυσικὰ στοιχεῖα νὰ ἐπικρατήσῃ ὡς μέθοδος καὶ νὰ διευθύνῃ μίαν ὡρὰν ἀρχήτερα τὴν γλῶσσαν ἐκεῖ ὅπου μοιραῶς τείνει νὰ διευθυνθῇ, φέρει ὅμως μίαν ἀντιδρασὶν ὁμοιοπαθητικὴν καὶ οὐρεὶ ὅπωςδὴποτε τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὴν ξηρὰν καὶ ἀνυδρὸν ἐρημον τοῦ ἀψύχου ἀρχαϊσμοῦ πρὸς τὰς πηγὰς τῆς ζωῆς καὶ τῆς νεότητος.

Καὶ τὸν ἄγωνα αὐτὸν ἀγωνιζόμεθα ὅλοι μας, καθένας μὲ τὸν τρόπον του καὶ τὰς δυνάμεις του.

Πειραιεὺς 10 Αὐγούστου 1903

Με ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην
Παῦλος Νιρβάνας

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΚΕΡΔΗ ΠΟΥ ΘΑΧΟΥΜΕ

(Ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ κ. Χαρο. Ἀνδρεᾶδου: «Ἡ γλῶσσά μας κτλ.»

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ δὲ φύλλον).

—Πόσο φοβερό πρᾶγμα εἶν' ἡ φτώχεια καὶ πῶς μπορούμε νὰ γλυτώσωμεν ἀπ' αὐτήν.

Ὅποια ἀπαίτηση κι' ἂν ἔχουμε πρέπει μ' εὐχαρίστησιν νὰ τὴν κάνουμε κι' ἐμεῖς κι' ἡ Κυβέρνησις γιὰ νὰ γλυτώσωμεν κι' ἀπ' αὐτοῦ; κι' ἀπ' τὴν καθαρύουσά του, μὲ τὴν ἀγροματωσύνην καὶ τὴ φτώχεια. Φοβερό πρᾶγμα εἶνε ἡ φτώχεια, μπορῶ νὰ πῶ πῶς εἶνε τὸ πιὸ φοβερό ἀπ' ὅλα τὰ κακά, κι' ἀπαξ λείψι αὐτὴ, ἃ δὲ λείψουμε μαζὶ τῆς ὅλας μας τὰ κακά, τοῦλάχιστον θὰ λείψουμε τὰ περισσότερα, κι' αὐτὸ δὲ θὰ εἶνε μὲγάλο κέρδος γιὰ μᾶς.

Αὐτὸ τὸ μαρτυρεῖ κι' ὁ ἀντισταγγελέας τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Μανιάκης καὶ νὰ τί λέγει μὲ λόγια τῆς ρημερίδας. «Ἡ πενία εἶναι ἡ πρώτη τοῦ κακοῦ αἰτία. Αὕτη εἶνε ὁ ἐσωτερικὸς ἐχθρὸς τῆς πατρίδος, ἐχθρὸς φοβερώτερος καὶ ἐπικινδυνώτερος παντός ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ, ὡς ἐφικτοῦ ὄντος; νὰ καταπολεμηθῇ διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ὀπλῶν. Ἡ βιομηχανία πολλὰκις ἀναπτύσσεται, καὶ τὸ ἐμπό-

ριον φθίνει ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὑλικῶν πόρων.» Ἀς καταπολεμήσωμεν τὴν πενίαν, καὶ ἡ καχεξία—τὸ φαῦλον τοῦτο ἐξαντλητικὸν κακόν—θὰ εξαφανισθῇ ὡς διὰ μαγείας.» (Ἀκρόπολη 21 τοῦ Γενάρη 1902.

«Ὅτι μπορούμε νὰ γλυτώσωμε ἀπ' τὴ φτώχεια τὸ μαρτυρεῖ κι' ὁ κ. Κ. Μητσόπουλος, ποῦ εἶχε γράψῃ τότε στὴν Ἀκρόπολη (19 Φλεβάρη 1903) τὰ παρακάτω μὲ δικὰ του λόγια. —Ἡ Ἑλλὰς ἵνα μὴ ἀποθάνῃ τῆς πείνης, πρέπει ν' ἀναπτύξῃ τοὺς πόρους τῆς, ἰδίως τὴν γεωργίαν, τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Αἱ πεδιάδες τῆς εἶνε θαυμασιῶς κατὰλληλοι διὰ τὸν οἶνον, βάμβακα, καπνόν, ἐσπεριδοειδῆ, ἔλαιον.—Τοιαῦτά τινα ἔγραψε πρὸ 26 ἐτῶν ὁ Reclus, καὶ τοῦτο κηρύττουσι πᾶσαι αἱ γεωγραφίαι. Ἐχει λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς φυσικὰς δυνάμεις μεγάλας καὶ ἀκαμαίας, ἀνωτέρας τῆς Δανίας τοῦ Βελγίου, τῆς Ἑλβετίας, τῆς Βυτεμβέργης αἵτινες ὅμως δυσπραγοῦσιν, ἀλλ' εἶνε εὐτυχεῖς, διότι ἐδιδάχθησαν νὰ χρησιμοποιοῦσι μετ' ἐπιστήμης τὴν ὕλην καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις.»

Εἶδαμε προηγουμένως, ὅτι ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ τὴν ἀγροματωσύνην μας καὶ λέγει πῶς γιὰ νὰ κατορθώσωμε αὐτὰ τὰ πράγματα πρέπει νὰ ἐργασθῇ τὸ δημοτικὸν σχολεῖο. Τὸ σχολεῖο, παντοῦ ἐργάζεται, μὰ δὲν μπορεῖ καὶ νὰ ὠρελῇ, γιὰ τὴν παιδείαν σπουδάζουσαν τὴν καθαρύουσα, ποῦ δὲ μπορούμε νὰ τὴ μάθουμε ὅχι μόνον στὸ δημοτικόν, παρὰ καὶ στὸ γυμνάσιον ἀκόμα ὅπως πρέπει.

Ἄ θέλωμε νὰ κάνουμε κι' ἐμεῖς ὅ,τι κάνουν κι' οἱ ἄλλοι τὸ πρῶτο πῶχουμε νὰ κάνουμε εἶνε νὰ πετάξωμε ἀπ' τὰ σχολεῖά μας τὴν καθαρύουσα, γιὰ τὴν τὰ ἄλλα τὰ ἔθνη στὰ σχολεῖά τους καθαρύουσα δὲν ἔχουμε, μόνον σπουδάζουμε τὴ ζωντανή τους, τὴ γλῶσσαν καὶ ὅχι σὲν κι' ἐμᾶς δυὸ πεθαμμένες.

Ἡ μόνη διαφορὰ πῶχουμε ἀπ' τ' ἄλλα ἔθνη εἶνε ἡ ἀγροματωσύνη μας: καὶ αὕτη 'νε ἡ αἰτία ποῦ ὁ τόπος μας ὅσο κι' ἂν εἶνε εὐτυχισμένος δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς φέρῃ σωστὸ ὄφελος. Αὐτὸ τὸ μαρτυρεῖ πάλι ὁ ἴδιος κ. Μητσόπουλος στὴν Ἀκρόπολη. (22 τοῦ Φλεβάρη 1902 μὲ δικὰ του λόγια) «Ἐχει λοιπὸν ἡ Ἑλλὰς πλοῦτον ἐκ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς, ὅστις μένει ἀνεκμετάλλευστος διὰ τὴν ἀμάθειαν ἡμῶν περὶ τὴν μεταλλείαν, γεωπονίαν καὶ ζωοτεχνίαν.

ΑΓΚΛΩΙΑ ΚΑΙ ΤΡΙΒΟΛΟΙ

ΣΥΖΥΓΟΣ ΜΑΣΚΑΡΑΣ

—Τέτοιες εἶνε ἡ παλαιογυναικὴς—φώναζε θυμωμένος ὁ κύρ Θωμᾶς ὁ Καμμένος, ποῦ τώρα κοντὰ χώρισε τὴ γυναῖκά του. — Ἀλλοίμονο στὴν τιμὴ μας, ἂμα ἡ γυναῖκά μας βάλῃ μέσα τὸ διάολο! (Ὅτε φόβος, οὔτε ντροπὴ, οὔτε δόξα, οὔτε τῶν παιδιῶν τῆς ἡ ἀγάπη μπορούμε νὰ τὴν φέρουν σὲ μετάνοιαν, νὰ τῆς θυμώσωμε τὸν ὄρκο ποῦ στοῦ ἔδωκε· θὰ κἀν, μωρὲ μάτια μου, τὸ κέρι τῆς κι' ὁ κόσμος ἂν χαλάσῃ!

—Μπᾶ! ποῖος σοῦ τώπε αὐτό—λέει ὁ σιὸρ Δημητράκης ὁ Συμυρῆς, ποῦ τᾶσπρα του μαλλιά καὶ ἡ πολλή του ἐξυπνάδα ἔδιναν πάντα σέβας στὴ γνώμη του.—Δὲν σοῦ λέω, σοφὴ εἶνε ἡ πα-

ροιμία: μὴδὲ τὸ διάβολο ν' ἀπαντήσῃς, μὴδὲ τὸ σταυρὸ σου νὰ κἀνῃς, ἀλλ' ὅτι καμμιὰ φορὰ μπορεῖ ὁ ἐξυπνὸς ἄνδρας νὰ φέρῃ σὲ συναίσθησι τὴ γυναῖκά του, ποῦ σκανταλίζεται ν' ἀμαρτήσῃ, δὲν μπορεῖς νὰ μοῦ τ' ἀρνηθῇς τοῦ λόγου σου. Πολλὰ πράγματα χρειάζονται στὸν ἄνδρα ποῦ βρέθηκε σ' αὐτὴ τὴ δύσκολη θέσι: σβελλοσύνη, θάρρος, αἷμα κρῖο, ὅχι φόβος καὶ ἀντάραις καὶ τρελλὰ καμώματα· πρέπει μάλιστα ν' ἀγαπᾷ πολὺ τὴ γυναῖκά του, νὰ τὸν ἐγγίξῃ στὴν ψυχὴ τὸ παρυστήριον τῆς γιὰ νὰ νομίτῃ εὐτυχία τὴ διόρθωσί της: ἄλλοιως τίποτε τῆς προκοπῆς δὲν γίνεται, ἡ φιλία θὰ πάρῃ τὸν κατήφορόν!.. Ἐγὼ ποῦ σὰς μιλῶ αὐτὴν τὴν ὥρα εἶμαι παθὸς, ἐκόν-τεψα δηλαδὴ νὰ τὴν πάθω, ἐστῆθηκα ὅμως παλιάρη καὶ διόρθωσα τὰ πράγματα, πρὶν τὸ κακὸ προχωρήσῃ. Χωρὶς νὰ νοιώσῃ κανεὶς τίποτε, χωρὶς ν' ἀλλάξῃ μὲ τὴν γυναῖκά μου μιὰ ψυχρὴ λέξι!

—Πῶς τὸ κατόρθωσες, ἀδερφέ, αὐτὸ τὸ θάμα, τὸ ἀκατανόητο; ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία ν' ἀκούσω τὴν ἱστορίαν σου—Ρώτησε ὁ κύρ Θωμᾶς μ' ἓνα κοροϊδευτικὸ χαμογέλιο, ὅπως πάντα συνείθιζε.

—Νὰ σὰς τὴν πῶ, βρε παιδί, ἔχω κέρι ἀπόψε νὰ σὰς δώσω ἓνα μάθημα—ἀποκρίθηκε ὁ σιὸρ Δημητράκης, στρίβοντας τὸ τσιγάρου του—

Φέρτε πιὸ κοντὰ τῆς καρέκλες σας καὶ γενήτε ὅλο αὐτιά... Ἐγὼ, κατὰ τὴν παροιμία ἢ μικρὸς μικρὸς παντοφύτου ἢ μικρὸς κυλογερέψου, πανδρεύθηκα πολὺ νέος, δέκα ἔχτω χρόνων παιδιὰ ἀμούστακα. Μὲ τὴν ὁμορφὴν γυναικούλα μου—μὴν τὴν κοιτᾷτε τώρα ποῦχει δέκα τρίχες κι' ἐνάμισον δόντι—ζήσαμε σὰν τρυγονάκια, δίχως μαλώματα, δίχως γινάτια· δὲν εἴχαμε πλοῦτοι, εἴχαμε ὅμως τὸ δικὸ μας καὶ τίποτεδὲν στεροῦμασταν·ἐπειτα καὶ ἡ φοιτῆσπι ποργίτη, βρε παιδί, φαίνεται παλάτι στὰ μάτια μας σὲν ἔχη ἀγάπην κι' ὁμόνοια. Καθούμασταν τότε τ' ἓνα σπῖτι, ποῦ πούλητα, πένος στὴν Πλάκα, κι' εἴχαμε ἀντίκρου μας τὸν κῆπο ἐνὸς δεσπότη συνοδικοῦ. (Ὁ δεσπότης αὐτός, καμμιὰ σαρανταρὶχ χρόνων ἄνθρωπος, ἦταν ἀκουστός τόσο γιὰ τὴν ὁμορφίαν του, ὅσο γιὰ τὴ σπουδὴ καὶ τὴ φρόνησιν. Ἐγὼ τὸν ἐκαμάρινα καὶ τὸν ἐσεβόμουνα γιὰ ἄγιο, ποῦ νάξεραι ὁ δύστηνος πῶς θαύρισα μ' αὐτὸν μετὰ μὲν!.. Ἐ! ὁ διάβολος ἔχει πολλὰ ποδάρια... Ὁ δεσπότης ἀγαποῦσε πολὺ τὰ λουλούδια καὶ τῆς περισσότερας ὥρας τοῦ περνοῦσε σ' τὸ περὶβόλι· πολλὰκις φορεῖ τὸν ἐβλέπαμε μ' ἓνα μαῦρο καλογερικὸ σκούφο, μ' ἓνα κοντὸ ἀντερί καὶ μανίγια ἀνασκουμπωμένα, νὰ σκαλίζῃ, νὰ κλαδεύῃ, νὰ περιποιεῖται τὰ λουλούδια τοῦ σὲν τὸν ἀξιωτέρο